

„függvényegyenlet” teljesül minden x, y pozitív számra. Ez a klasszikus Cauchy-féle függvényegyenletek egyike (A. L. Cauchy a 19. század igen jelentős francia matematikusa volt), és a válasz is meglepő: léteznek a logaritmustól különböző megoldások is, és ezek leírhatók. Manapság is jellemző a témára, hogy az előforduló, sokszor igen bonyolult függvényegyenletek általában valamilyen más területen

fontosak, így például az absztrakt terekben és struktúrákban, geometriában, valószínűség-számításban, információelméletben, közgazdaságtudományban, szociológiában és így tovább. Ezért alkalmazási területei rendkívül kiterjedtek.

Daróczy Zoltán

Ausztria-Könyvtár Debrecenben

Az újonnan megnyílt Ausztria-Könyvtárról beszélgetve egyik kollégámnak a kutyatulajdonosok közismert mondása jutott az eszébe: „Kutya nélküli lehet élni, de nem érdemes”. Mutatis mutandis: osztrák irodalom nélküli lehet élni, de nem érdemes. A profánnak tűnő hasonlat egy csöppet sem túlzó, az osztrák irodalom a 20. században nemcsak saját korábbi korszakait múlta felül, hanem a legtöbb német irodalomkritikus szerint is jelentősebb teljesítményeket mutat fel, mint bármelyik az összes többi német nyelvterületen — és aligha csak ott. Ennek alátámasztására elegendő néhány olyan név említése, mint Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Hugo von Hofmannsthal, Franz Kafka, Hermann Broch, Elias Canetti, Ödön von Horváth, Robert Musil, Joseph Roth, H.C. Artmann, Ernst Jandl, Ilse Aichinger, Ingeborg Bachmann, Thomas Bernhard, Peter Handke, Barbara Frischmuth, Cristoph Ransmayr. A 20. századi osztrák irodalom csodája jelentőségében és páratlanságában talán csak a 19. századi orosz irodaloméhoz mérhető.

Egy olyan könyvtár létrejötte, melyben egy ilyen, nemcsak irodalmi, hanem egyéb szellemi produktumaiban is jelentős kultúra reprezentánsai kapnak helyet, önmagában is fontos esemény. Az Ausztria-Könyvtár Debrecenben azonban többet képvisel, s a jövőben még többet képviselhet önmagánál: olyan kultúrintézeté nőheti ki magát, amely az osztrák–magyar

kapcsolatok, de egyáltalán, az osztrák kultúra és a német nyelv közvetítésével az egész középkelet-európai régió egyik kulturális központja lehet. A debreceni Ausztria-Könyvtárnak máris vannak „testvérei” Magyarországon — Szege-den, Pécsen és Szombathelyen —, Csehországban, Szlovákiában, az egykori Jugoszlávia utódállamaiban, Lengyelországban, Romániában, Bulgáriában, Ukrajnában, Oroszországban és Olaszországban és még lesznek is. Az új könyvtár egy harminchárom fiálétra tervezett hálózat része, melynek 1995-ig kell kiépülnie. Az Ausztria-Könyvtárak kelet-európai hálózatának kiépítése az osztrák kormány „külgügyi” kulturális programjának súlypontozott része. Az 1989-es fordulat óta nem áll semmiféle politikai vagy adminisztratív akadály Ausztria útjában, hogy kulturális és tudományos kapcsolatokat kelet-európai szomszédaival elmélyítse és intenzívebbé tegye. Az osztrák kormány komoly pénzügyi befektetésekre is hajlandó, hiszen az osztrák kultúra és tudomány jelenléte a tét, még hozzá abban a térségben, amely 1918-ig a Habsburg-birodalom része volt, s amelyben Ausztria még a két világháború közötti években is érvényesítette szellemi befolyását. Lehet, hogy a birodalom iránti nosztalgiaának is szerepe van abban, hogy a könyvtárak telepítése nagy részt az egykori Osztrák–Magyar Monarchia területén történt: Krakkó, Brno, Maribor (Marburg), Poznan, Pozsony, Temesvár, Liberec

(Reichenberg), Znojmo, Czernowitz, Lvov (Lemberg), Kassa, Olmütz és a négy említett magyar város. Nem véletlen, hogy az eddigi egyetlen nem kelet-európai kivétel Udine illetve a tervezett milánói könyvtár Észak-Olaszországban, ugyancsak a Monarchia egykori befolyási övezetében van illetve lesz. A szándék világos: a közös kulturális örökség tudatának élesztgetésével és erősítésével a Közép- és Kelet-Európához fűződő történelmi kapcsolatok feltámasztása és ápolása. (Talán véletlen, mindenesetre szimbolikus jelentésű az a tény, hogy az egykori birodalom területén kívül eső moszkvai és pétervári Ausztria-Könyvtárak nem kapták meg azt az autonómiát, amit „birodalombeli” testvéreik: az idegen nyelvű irodalmak könyvtárában, annak részeként, a német irodalommal együtt helyezték el őket!)

Az osztrák kormányt a „szegény” szomszédoknak való nagyvonalú segítségnyújtás nemes szándékán kívüli nyilvánvalóan a konkurenciától való félelem is ösztönzi. Az orosz oktatás háttérbe szorulásával nem a német lett Kelet-Európa eszperantója, mint azt remélték, hanem az angol. De még a második helyre szorult német nyelv oktatásában is fel kell venniük a versenyt a tőkeerősebb Goethe-Intézettel, mi több, az osztrák nyelvviskolák — saját tankönyvek híján — a Goethe-Intézet nyelvkönyveire vannak utalva. A könyvtár-telepítés mint a saját szellemi produktum exportálásának kifinomult, „intelligens” formája életrevaló ötletnek látszik, azonban a bécsi kormánynak ezen a területen is igyekeznie kell, mert a bonniak a maguk szélesebb anyagi lehetőségeivel a példát máris „Jekoppintották”: Kelet-Európában, főként az egykori Szovjetunió utódállamainak fővárosaiban a Balti-tengertől a Kaszpi-tengerig egymásra nyílnak a Goethe-Intézetek és az ezek keretében működő német könyvtárak.

Pedig a könyvtártelepítés mint kulturális diplomáciai intézmény eredeti osztrák találomány, két nyugdíjas korú úrtól, Wolfgang Kraustól, a bécsi Irodalmi Társaság vezetőjétől és Bernhard Stillfriedtől, a killyingi hivatal nyugalmazott szekciófőnökétől származik. Utóbbi, mint szenvedélyes „közép-európeér” a három évvel ezelőtt meghalt Sebestyén György kezdeményezéseit folytatja, akinek szívügye volt az egykori dunai monarchia vasfüggöny mögé eső részének minél gyorsabb integrálása Európa szellemi életébe.

A meglévő illetve 1995-ig tervezett har-

minchárom Ausztria-Könyvtár elsősorban olyan közép-kelet-dél-európai városokban működik, ahol nincs osztrák diplomáciai képviselő, amely a kulturális intézet szerepét is betölthetné. A könyvtárak törzsállománya hasonló, de a befogadó intézmény profilja szerint mégis némi egyéni színezetet mutat fel. Az imént felsorolt írók művei valamennyi könyvtárban megvannak, rajtuk kívül mindenütt található Freud és Wittgenstein. Minden könyvtárban túlnyomórészt osztrák szerzők írásai olvashatók, a néhány kivétel idegen szerzők Ausztria-témájú könyvei. Minden könyvtárban vannak az osztrák művészet nagy korszakaival és alkotóival foglalkozó könyvek. A szépirodalom és a művészet mellett mindenütt képviselve van a történettudomány, mindenképp azok a művek, amelyek a birodalom, a Habsburg dinasztia, Bécs város történetét dolgozzák fel, valamint az osztrákok nemzeti identitástudatát, a zsidóság történetét illetve az antiszemizmus és cionizmus problémáját érintik. Az egyéb társadalom-, illetve a természettudományok reprezentációja az egyes könyvtárakban már a helyi igények szerint alakul a közgazdaságtantól a jogtudományig, a műszaki tudományoktól a nukleáris biológiáig.

Az Ausztria-Könyvtárak mindenütt egy helyi nyilvános könyvtárral együttműködve jönnek létre. Az osztrák fél gondoskodik a könyvekről és folyóiratokról, a fogadó fél biztosítja a termet és a személyi feltételeket. Egyetemi városokban többnyire az egyetemi könyvtár a partnerintézmény, másutt a városi könyvtár vagy levéltár ad helyet az új könyvállománynak. Az Ausztria-Könyvtárakért felelős személyzet tájékoztató, kapcsolatépítő és -ápolás céljából évi négy hetet ösztöndíjjal Ausztriában tölthet.

A *debreceni Ausztria-Könyvtár* mindenben megfelel a standard szempontoknak. Piros-fehér-piros lobogóval ékesített, újonnan berendezett különálló teremben kapott helyet, amely mindenben az újdonság, frissesség benyomását kelti. Érthetően, hiszen ez a könyvtár jelenleg a legfiatalabb a sorban, ünnepélyes külsőségek között alig egy hónapja, 1993 október 20-án adták át a nyilvánosságnak. A KLTE Egyetemi Könyvtára a Germanisztikai Intézettel közösen vállalta az új könyvtár gondozását és fejlesztését. A Germanisztikai Intézet elnöke, a korábbi Német Tanszéknek egyébként is jelentős érdemei vannak az új könyvtár megszületésében. A tanszék akkori vezetője, Kocsány

Piroska ausztriai ösztöndíja idején még 1991-ben egy lelkes és segítőkész bécsi kolléganővel, Helga Kroisszal együtt sokat tett azért, hogy Debrecen is a „kiváltságos” harminchárom város listájára kerüljön.

A Germanisztikai Intézet elnödjéhez hasonlóan továbbra is megkülönböztetett figyelmet szentel az osztrák kultúrának, olyannyira, hogy még a könyvtár hivatalos megnyitóját megelőzően nagyszabású nemzetközi szimpóziumot rendezett október 4. és 9. között, melynek tárgya az 1945 utáni osztrák irodalom volt, elsősorban Paul Celan, Ingeborg Bachmann, Thomas Bernhard, Peter Handke művei. A világ minden tájáról érkeztek résztvevők: az Egyesült Államokból, Dél-Amerikából, Franciaországból, Oroszországból és természetesen elsősorban Ausztriából. Előadásokkal szerepeltek a pécsi, szegedi, budapesti és különösen nagy számban a debreceni germanisták. A résztvevők között volt „élő klasszikus” is, a jelenleg Németországban élő bécsi író, Robert Menasse, akinek művei most ott sorakoznak az Ausztria-Könyvtár egyik polcán. A konferencia keretében rendezték meg az Egyetemi Könyvtár előcsarnokában az 1938-ban koncentrációs táborban fiatalon meghalt Jura Soyfer életének, alkotásainak dokumentumaiból összeállított kiállítást. Az ő művei szintén megtalálhatók az új Ausztria-Könyvtárban. A kiállítás megnyitója után a konferencia vendégeivel megnéztük az alakulóban lévő könyvtárat, amely akkor még inkább egy könyvesbolti raktárhoz hasonlított. Félíg kicsomagolt könyvkupacok heverték az asztalokon vagy a padlón, a polcokon lévő példányok is teljes összevisszaságban álltak egymás mellett...

Az Egyetemi Könyvtár dolgozóinak konferencia és a könyvtár ünnepélyes megnyitása között eltelt szűk két hét alatt hatalmas munkát végeztek. A hozzávetőlegesen háromezer kötet, amely egy Ausztria-Könyvtár szokásos induló „tökeje”, kisebb-nagyobb pontatlanságokkal és következetlenségekkel, nagyjából elrendeződött, kényelmesen berendezett kellemes helyiség várja az osztrák irodalom és kultúra iránt érdeklődőket. (A terem dekorációi, a poszterek és a valamennyi filiált fémjelző piros-fehér-piros zászló az osztrák fél ajándéka.) A könyvtár olvasóteremként működik, de egyúttal kölcsönözölgálatot is teljesít. Mint legtovább „testvére”, minden érdeklődő számára hozzáférhető: szolgáltatásait nemcsak a Kossuth Lajos Tudományegyetem polgárai vehetik igénybe, hanem bárki

beiratkozhat. Ügyeletet az Egyetemi Könyvtár dolgozói tartanak — egyelőre csak délelőttönként.

A könyvek elrendezésének koncepciója tematikus, azon belül ábécé szerinti. A katalógizálás még alighanem hónapokat vesz igénybe, de a szabadpolcos rendszer így is jól áttekinthető. A könyvállomány nagyobbik része a germanista képzés igényeinek megfelelően szépirodalom és a hozzá kapcsolódó irodalomtudomány. Az ábécé rendben elhelyezett szerzők után következik rendszerint a róluk szóló szakirodalom, míg a szerzőhöz konkrétan nem kötődő irodalomtudományi művek külön szektorban kapnak helyet. A szépirodalmi állomány ugyanazokkal a művekkel van felszerelve, mint a többi Ausztria-Könyvtár, a szekunder irodalom azonban alighanem gazdagabb választékot kínál, mint a testvér-könyvtáraké. Az osztrák fél szinte a legújabb kiadványokat bocsátotta rendelkezésünkre, a szakirodalom többsége a 80-as évek végéről származik, sok köztük az 1991-es, 92-es első kiadás. Ez nemcsak a most divatos szerzők — Bachmann, Canetti vagy Handke életművét interpretáló irodalomra érvényes, hanem a század eleji nagyokéra — Rilke, Roth, Stifter —, sőt a múlt századiakra — Grillparzer — is. Jellemző az egyes szerzőktől, illetve szerzőkről szóló kötetek számszerű megosztása: Bernhard 47 primer, 13 szekunder, Stefan Zweig 43 primer, 9 szekunder, Handke 40 primer, 13 szekunder, illetve a fordítottja: Kafka 8 primer, 33 szekunder, Musil 13 primer, 27 szekunder. A szépírókkal csak Freud és Wittgenstein (primer és szekunder összesen 53, illetve 33) veszi fel a versenyt más tudományterületek képviselői közül.

Bár túlnyomórészt 20. századi szerzők művei töltik meg a polcokat, a nemzeti öntudat számon tartja elődeiket. Nemcsak Grillparzerre vagy Nestroyra gondolok, akiket úgyszintén néhány tucat kötet képvisel (bár Nestroyt csak elvileg, mert a 34 kötetes kritikai kiadásnak több mint fele hiányzik), hanem Walter von der Vogelweidére, akinek a Serie Piper sorozatban nemrég megjelent vasos kötetét szintén a polcon találjuk, sőt viszonylag új szekunder irodalmat is róla, köztük a rororo sorozatban egy illusztrált monográfiát.

Magyar vonatkozású könyvekből is akad néhány — és ebben a magyarországi filiálék nyilván különböznek a más országbeliéktől —, elsősorban emigráns szerzőktől, mint Kőváry

György vagy Sebestyén György, de a Styria Kiadó, mely egyben az új könyvtár patrónusa, lefordítottat néhány magyar nyelven írt művet is, például a magyarországi németek sorsát feldolgozó, életrajzi ihletésű Kalász Márton-regényt, a *Téli bárányt*. Ugyancsak ez a kiadó jelentette meg németül még 1978-ban Molnár Ferenc klasszikus ifjúsági regényét, *A Pál utcai fiúkat*. Molnártól megtalálható még a *Liliom*, továbbá róla két monográfia, az egyik a már említett Kővárytól, a másik friss kiadás, Várkonyi István könyvének 1992-es német fordítása. Több emigráns vagy magyarországi magyar szerző szerepel a történettudósok között, és helyet kapott Moravánszky Ákos *Építészet az Osztrák–Magyar Monarchiában* című szépen illusztrált monográfiája az egyébként igen gazdag építészeti gyűjteményben.

Az irodalom és a történettudomány mellett még a művészeti kiadványoknak van — elsősorban a filozófiák igényeit kielégítendő szempontoknak megfelelően — kitüntetett helyük a könyvtárban. Utóbbiak főként a zene, a képzőművészet és az építészet nagy reprezentánsait mutatják be. Példaként említeném a 20 kötetes Mozart Összest, az Egon Schiele, Gustav Klimt, illetve a három kötetes Otto Wagner-albumot. Nem hiányoznak a nagy művészettörténészek, mint Gombrich vagy a szépíróként is képviselt Egon Friedell, viszont csak képzőművészként szerepel az íróként monográfiában méltatott, de regényeivel hiányzó Alfred Kubin.

A társadalomtudományok reprezentációja vegyes. Gazdagon képviselt, elsősorban Freudnak és Adlernek köszönhetően, a pszichológia valamint Wittgensteinnek, Ernst Machnak és Otto Neurathnak hála a filozófia. A besorolás bizonytalanságára jellemző, hogy a Nyugat-Európában nagyon divatos Rudolf Steiner antropozófus hol a szépírók, hol a filozófusok között szerepel. Kétségtelenül előfordul olyan eset, amikor ez a szétválasztás indokolt. Így a már említett szépíró–képzőművész Alfred Kubin, vagy a szépíró–művészettörténész Egon Friedell esetében. Jogos a Broch-életmű szétválasztása is szépirodalmi, filozófiai és politikai írásokra, ám akkor ugyanilyen alapon Canetti *Tömeg és hatalom* című írásának a szociológia-polcon volna a helye. A szociológia reprezentációja amúgy is szegényes, mindössze tíz kötet. Nincs szétválasztva az esztétika és a művészettudomány, a néprajz közé sorolt művek jó része nem etno-

gráfiai, hanem etológiai, viszont ugyanilyen etológiai művek alkotják szinte kizárólag a természettudományi szektort.

A természettudományok, ahhoz képest, hogy osztrák szomszédaink milyen büszkék többek között a nukleáris biológiában elért eredményeikre, teljesen hiányoznak. Minthogy a Kossuth Lajos Tudományegyetemen nemcsak bölcész-, hanem természettudományos képzés is folyik, érdeklődés esetén lehet, hogy érdemes lesz a könyvtárat ebben az irányban is továbbfejlesztetni.

Egyelőre főleg az irodalmárok, szociológusok, történészek és művészettörténészek örülhetnek, rajtuk kívül még a leendő közgazdászok, politológusok. A közel száz politikai tárgyú kötet közül néhányat a szépíróként is reprezentált szerzők írtak, így például Manes Sperber mindkét minőségében megtölt fél-fél polcot. Nota bene: a politikusok között olvasható eredetiben Theodor Herzl híres műve a cionizmusról és egy róla szóló monográfia.

A társadalomtudományokat még néhány pedagógiai, régészeti és honismereti kötet egészíti ki és van egy huszonhét kötetből álló jogtudományi gyűjtemény, ami kuriózumnak számít az Ausztria-Könyvtárak szokásos összetételében. Legkevésbé a nyelvészek lehetnek elégedettek, hiszen a nyelvtudományi gyűjtemény jórészt egy nyelvű szótárakból, lexikonokból áll. Igaz, van néhány friss dialektológiai monográfia, tanulmánykötet is a polcokon, ami nyilván az osztrák nyelvészet specifikus területeit öleli fel a németországi nyelvészettel szemben.

A folyóirat-állomány vegyes profilú, mondhatni eklektikus, amennyiben az irodalom mellett elsősorban a filmvilág, a politikai, a zenei élet eseményeibe valamint a feminista történettudomány eredményeibe nyújt betekintést. A *Text und Kritik* számai szerzőportrékat mutatnak be, ezért ezek elhelyezése talán célszerűbb volna a szerzőket követő szekunderirodalmon belül.

Ha az állomány ismertetése során annak esetleges hiányosságait említettem illetőleg az elrendezéssel kapcsolatosan észrevételeket tettem, nem valamiféle bíráló volt a szándékom. Éppen ellenkezőleg. A debreceni egyetem nagyon szerencsésnek érezheti magát, hogy ilyen kincs birtokába jutott, de ezt korántsem kell úgy tekintenie mint valami egyszeri és végleges adományt, még kevésbé mint holmi „ajándék lovat”. Nemcsak alaposan megnézzük, mit kaptunk, hanem észrevételeinket és kívánsá-

ginkat továbbíthatjuk is az ajándékozó félnek. Az Ausztria-Könyvtárak lényegéhez tartozik az igény szerinti fejlesztés. Miként elődei, a debreceni Ausztria-Könyvtár is mintegy három-ezer kötetes alapállománnyal kezdte meg működését, de ez csak a törzsanyag, ami folyamatosan bővíthető: Az Ausztria-Könyvtárnak a bécsi Nemzeti Könyvtár megküldi a havonta-hathatente megjelenő újdonságlistát, ami az új kiadványok megrendelését megkönnyíti.

Az új kiadványok figyelése és az utánrendelés a mindenkori könyvtárfelelős feladata ugyan, ehhez azonban a Germanisztikai Intézet oktatóinak és diákjainak partneri együttműködésére van szüksége. Olvasói igények felmérése ugyanis olvasók nélkül nem képzelhető el. A könyvtár kiváló egyéni kutatómunkára nyújt lehetőséget, olyanra, amilyenre eddig csak ausztriai ösztöndíjjal nyílt mód. Most a legfrissebb primer és szekunder irodalmat helyben olvashatjuk. Szemináriumi vagy egyéb csoportos feladatra a könyvtár állománya kevésbé alkalmas, mert a gazdag és reprezentatív gyűjtemény darabjai túlnyomórészt „egyék”. Csak nagyon frekvenciált szerző esetében fordul elő egy-egy műből egy elegáns keménykötéses és egy paperback kiadás. Ezek a művek viszont alighanem más könyvtárakban is megvannak.

Egyelőre azonban ez az egy-egy példány is soknak tűnik. Az Ausztria-teremben úgyszólván minden feltétel megvan az ideális kutatómunkához, az olvasók még hiányoznak. Három héten át hétfőtől szerdáig, míg a könyvtár állományát a magam laikus módján felmértem, szinte én voltam az egyetlen érdeklődő. Ha betévedt valaki, többnyire az ideiglenesen itt

elhelyezett számítógépek és nem a könyvek miatt. Nem gondolom, hogy az érdeklődés hiánya ennek a jelenségnek az oka, inkább a hírverésé, az alsóbb évfolyamon tanuló diákok bátorításáé. Lehet, hogy a nem túl szerencsésen meghatározott délelőtti ügyeleti idő is közrejátszik ebben, hiszen ilyenkor a diákok többsége előadáson szemináriumon szokott ülni. Lehet továbbá, hogy a terem megközelítését érdemes volna egyelőre eligazító feliratokkal, nyilakkal megkönnyíteni.

Ha kollégámnak igaza van abban, hogy osztrák irodalom nélkül lehet ugyan, de nem érdemes élni, akkor erre a most még kissé eldugott olvasóteremre minden módon fel kell hívni a hallgatók és a kollégák figyelmét. Nemcsak a germanistákét, hanem minden németül olvasni tudót. Nota bene: bár a könyvek túlnyomó többsége csak németül hozzáférhető, van jó néhány Ausztria-vonatkozású angol nyelvű kiadvány, főképp a történettudományi, közgazdaságtani, politikai polcokon. És ha valaki e két nyelv egyikén sem tud, annak sem felesleges bejönnie. Sőt neki érdemes igazán. Nemcsak a szépen illusztrált képzőművészeti albumokban lelheti örömét, de talán éppen ezek a könyvek fogják őt nyelvtanulásra ösztönözni. Egy-két könyv és kazetta nyilvánvalóan ilyen céllal is került az új könyvtárba. Mert az Ausztria-Könyvtár másik, kevésbé hangoztatott missziója éppen ez: az osztrák irodalom és kultúra mellett a német nyelv terjesztése és népszerűsítése.

Hima Gabriella